

ASSAIG

Charles Baudelaire, *L'haixix*
(*Els paradisos artificials*).
Traducció de Ferran
Canyameres. Il·lustracions de
Joan Bennàssar. ENSIOLA
EDITORIAL. Muro, 2004.

A favor de la legalització

MELCION MATEU

Hi ha un consens unànime entre els crítics de la modernitat i la postmodernitat –des de Walter Benjamin fins a Fredric Jameson– a considerar Charles Baudelaire com el primer poeta modern. Les coses no estan tan clares a l'hora d'establir el perquè. Baudelaire, diuen alguns, és el primer poeta modern perquè va ser el primer gran poeta a parlar de la ciutat moderna, l'urbs de l'era industrial. Baudelaire, asseguren d'altres, és el primer poeta modern perquè va escriure el primer poema simbolista –*Correspondències*– i perquè va encetar un gènere –el poema en prosa– que obrí nous espais de llibertat en l'expressió poètica *per se* (tot i que en la seva poesia en vers, Baudelaire va ser formalment conservador, cultivador d'un ofici antic, i fins i tot va escriure encara algun poema en llatí). Finalment, hi ha qui el considera el primer poeta modern per les seves actituds, que van més enllà de la seva poesia: Baudelaire és el primer modern perquè es passejava per París amb els cabells tenyits de verd, perquè va ser sempre un provocador; perquè parlava de lesbianes i prostitutes en els seus poemes; perquè escrivia assajos sobre el vi i l'haixix i perquè valorava l'art per sobre i més enllà de tot condicionament moral.

CHARLES BAUDELAIRE RETRATAT PEL FOTÒGRAF NADAR EL 1853

Dins d'aquestes actituds, és indubtable que *Els paradisos artificials* marquen un abans i un després en la recepció de les drogues per part de la cultura occidental. La recuperació de la part del text referent a l'haixix –Baudelaire

també s'interessà i escrigué sobre el vi i l'opi– per part d'Ensiola Editorial, en la bella traducció noucentista de Ferran Canyameres –acompanyada de les elegants i interessantíssimes il·lustracions de Joan Bennàssar– és una mostra més de la indubtable actualitat de Baudelaire com a modern, com a postmodern o com el que calgui.

És clar que Baudelaire, com tots els grans, va tenir els seus predecessors i els seus deixebles. Abans d'ell hi va haver l'opiòman Thomas De Quincey, després la bohèmia negra de Paul Verlaine i Arthur Rimbaud. La importància dels assajos de Baudelaire sobre les drogues, i en particular sobre l'haixix, rau en el fet que s'adonà de l'efecte fragmentador que tenien sobre la noció romàntica i idealista de la individualitat com a tal. És significatiu el títol d'un altre assaig seu sobre el mateix tema: *Del vi i de l'haixix comparats com a mitjans de multiplicació de la individualitat*. L'haixix permet descobrir que un no és un, sinó molts: la idea del fragment, que pressuposa o anul·la la concepció del tot.

És interessant parlar esment en la importància que Baudelaire dóna als somnis –induïts o no pel haixix– i en la relativització dels efectes del narcòtic: “Que la gent mundana i els ignorants, curiosos de conèixer els adolitaments excepcionals, sàpiga bé que, en els efectes de l'haixix, no hi

trobaran res de miraculós, absolutament res més que el natural excessiu”. Bona part d'aquest llibre té un interès científic, desmitificador de la llegenda del cànnabis. La resta és interessant pel relativisme cultural que la impregna –molt de *fumeta* que va de transgressor hauria de llegir com Baudelaire, ja a mitjan segle XIX, desaconsella la mescla de l'haixix amb el tabac si el que se cerca són uns efectes òptims– i per la fundació d'un nou mite: l'home original, l'home sense déu, condemnat a establir les seves normes morals, l'home de la modernitat, aquell home que a voltes desitja ser un déu. Baudelaire escriu: “L'home que, havent-se lliurat llarg temps a l'opi o a l'haixix, ha pogut trobar, debilitat com estava pel costum de la seva necessària per a alliberar-se'n, m'apareix com un presoner evadit. M'inspira més admiració que l'home prudent que no ha sucumbit mai, que ha tingut cura d'evitar la temptació”. Cap apriorisme, doncs: els detractors de la droga no estan en les millors condicions per jutjar-la si abans no han tastat els seus beneficis.

LA SUBLIMACIÓ DE L'ESPERIT

Allò que de veres interessa Charles Baudelaire –i ho deixa ben clar en la conclusió de l'assaig– és la sublimació de l'esperit a través dels sentits. Mitjançant l'haixix, l'home somia, s'eleva per sobre de les preocupacions mundanes i pot arribar a considerar-se Déu mateix. Deia Jung que el més comú dels errors humans és confondre's amb el déu que tots portem a dins. Potser sí, però potser no hi ha res de dolent a treure'l a passejar de tant en tant.

NARRATIVA

Amadeu Cuito,
El jardí sense temps.
QUADERNS CREMA.
Barcelona, 2004.

Parla, memòria

JOSEP MARIA RIPOLL

El nom d'Amadeu Cuito segurament deu ser familiar a alguns lectors, per bé que s'estrena amb aquest llibre en el món de la literatura. Conegut com a economista, el seu nom figura també al consell assessor de la junta directiva del Barça. També va tenir temps en un cert protagonisme en el món de la política: fill d'exiliats, i fill i nét de personalitats polítiques destacades d'abans de la guerra, estigué vinculat al PSC Reagrupament de Josep Pallach i es presentà més endavant com a cap de llista d'Esquerra Republicana. A banda, però, d'aquestes activitats públiques, Cuito és un home culte i refinat, posseïdor d'una immensa bibliografia sobre Marcel Proust. No és d'estranyar, doncs, que en aquest primer llibre hi faci aparèixer per raons autobiogràfiques el tema de l'exili –i, més d'esqui-

llada, el de la clandestinitat–, però que, per damunt de tot, la gran protagonista sigui la memòria, el tema proustià per excel·lència. De fet, *El jardí sense temps* és una recreació dels anys d'infantesa i joventut, però lluny de la literatura confessional i més o menys anecdòtica en primera persona: obra inclassificable, lírica i reflexiva alhora, d'una serena malenconia i una gran lucidesa, és tan lluny del llibre de memòries com de la novel·la. És un d'aquests llibres rars, cada dia més difícils de trobar, que creen el seu propi gènere.

L'obra –no estructurada en parts ni en capítols, sinó tan sols en paràgrafs compactes, més o menys extensos segons els casos– suposa un conjunt d'evocacions del narrador, centrades en la família, en els diferents esdeveniments històrics viscuts –les guerres, sobretot– i en el jardí que simbolitza la

permanència dels cicles naturals enfront de la vida humana. Hi criden l'atenció aspectes formals com ara l'absència de diàlegs, la precisió descriptiva i el canvi, cap a la meitat, de la tercera persona –objectivadora, referida a un passat llunyà i més o menys lligada a un cert fil narratiu– a la primera –més donada a la reflexió constant, més centrada en l'actualitat i que s'aplicarà fins i tot, durant unes pàgines, a la casa familiar, convertida en personatge–. Aquest difícil punt de confluència entre descripció, narració i reflexió, amarat d'un lirisme contingut, és un dels aspectes més rellevants d'un llibre que fa del creuament de gèneres i, doncs, la indefinició formal, un dels trets distintius fonamentals. En aquest context, un dels aspectes més característics de la prosa de Cuito és l'absència de referències concretes pel que fa a dades i a noms propis: se'ns

parla de les ciutats o dels personatges tot descrivint-los, mai anomenant-los, amb les úniques excepcions d'algunes enumeracions en què el conjunt de noms citats suposa una excusa per a la reflexió posterior.

TEMPS LLIGAT A LA MEMÒRIA

Passa el mateix amb el temps, tan lligat a la memòria: mai no es concreta de quins períodes històrics se'ns parla ni quant temps ha transcorregut en canviar l'escenari. Això porta a un *continuum* narratiu, ple d'el·lipsis, que situa en un primer terme les consideracions de l'autor i deixa de banda una precisió cronològica que tan sols hi és d'una manera implícita, amb sobrentesos que demanen l'atenció constant, així com una certa informació prèvia, per part del lector.

Totes aquestes peculiaritats confereixen a l'obra una forma

i un clima molt personals, en què la memòria porta a la creació de llenguatge (“qui no recorda no parla”), en part per transcendir el caràcter efímer de la vida humana enfront de la naturalesa (“la constatació que el moviment de la natura és perpetu transporta a un món on s'oblida la mort”). Si això, per si sol, no resulta especialment nou, sí que sorprèn en canvi la peculiar manera, entre lírica i reflexiva, que adopta un autor d'edat ja madura, inèdit fins ara, que s'allunya de la prosa plana i convencional de tants i tants memorialistes i novel·listes, sense que ell sigui pròpiament ni una cosa ni l'altra: “En aquella obra, com en aquella família, no hi passa res, no es veu formar-se cap intriga, no s'hi aprecia cap encadenament entre esdeveniments o sentiments que, com en les novel·les d'abans i les pel·lícules d'avui, acabi coronat per un desenllaç”. Tampoc a *El jardí sense temps* no s'hi forma cap intriga, ni es pot dir que es coroni amb cap desenllaç; però suposa una experiència de lectura, tal com ho ha estat d'escriptura, d'una rara bellesa, reservada a les obres més singulars o, si es vol, úniques.